

Stále užší integrace ekonomicky rozdílných států: dlouhodobý problém EU

PhDr. Jiří Malý, Ph.D.

ředitel Institutu evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační seminář
**65 let od podpisu první integrační smlouvy:
má Evropská unie budoucnost?**

Brno, 8. dubna 2016

Projekt byl v období 1. 9. 2009 – 31. 8. 2012 spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2017 se projekt nachází ve fázi udržitelnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Zakládající smlouvy EU (Smlouva o Evropské unii, Smlouva o fungování Evropské unie) a **závazné právní akty EU** (nařízení, směrnice, rozhodnutí)

- jsou formulovány tak, aby podporovaly neustálé prohlubování evropské integrace

Článek 1 Smlouvy o Evropské unii:

- Touto smlouvou zakládají vysoké smluvní strany mezi sebou Evropskou unii (dále jen „Unie“), jíž členské státy svěřují pravomoci k dosažení společných cílů. **Tato smlouva představuje novou etapu v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy**, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejotevřeněji a co nejbližší občanům. Unie je založena na této smlouvě a na Smlouvě o fungování Evropské unie (dále jen „Smlouvy“). Tyto dvě smlouvy mají stejnou právní sílu...

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Článek 3 Smlouvy o Evropské unii:

- Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, **vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství** směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok... Podporuje **hospodářskou, sociální a územní soudržnost** a solidaritu mezi členskými státy...
- Unie vytváří **hospodářskou a měnovou unii, jejíž měnou je euro.**

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Článek 119 Smlouvy o fungování Evropské unie:

- Činnosti členských států a Unie ve smyslu článku 3 Smlouvy o Evropské unii zahrnují za podmínek stanovených Smlouvami zavedení hospodářské politiky, která je založena na **úzké koordinaci hospodářských politik členských států**, na vnitřním trhu a na **vymezení společných cílů** a která je prováděna v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.
- Souběžně s tím zahrnují tyto činnosti za podmínek a v souladu s postupy stanovenými Smlouvami **jednotnou měnu – euro, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky**, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu, a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku v Unii v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Článek 121 Smlouvy o fungování Evropské unie:

- členské státy **považují své hospodářské politiky za věc společného zájmu a koordinují je v rámci Rady...**
- Rada přijme na doporučení Komise návrh **hlavních směrů hospodářských politik členských států a Unie** a podá o tom zprávu Evropské radě. Evropská rada na základě zprávy Rady projedná závěry o hlavních směrech hospodářských politik členských států a Unie. Na základě těchto závěrů podá Rada doporučení, ve kterém budou tyto hlavní směry vymezeny. Rada o svém doporučení informuje Evropský parlament.

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Článek 121 Smlouvy o fungování Evropské unie:

- K zajištění **užší koordinace hospodářských politik a trvalé konvergence hospodářské výkonnosti členských států sleduje Rada** na základě zpráv předkládaných Komisí hospodářský vývoj v každém členském státě a v Unii, jakož i **soulad hospodářských politik s hlavními směry...**, a pravidelně provádí celkové hodnocení. Pro účely tohoto mnohostranného dohledu poskytují členské státy Komisi informace o důležitých opatřeních v oblasti své hospodářské politiky, jakož i další informace, které považují za nezbytné.
- Zjistí-li se..., že hospodářské politiky členského státu nejsou v souladu s hlavními směry ... nebo že by mohly ohrozit řádné fungování hospodářské a měnové unie, může se Komise na dotyčný členský stát obrátit s varováním. Rada může na doporučení Komise podat dotyčnému členskému státu nezbytná doporučení. Rada může na návrh Komise rozhodnout o zveřejnění svých doporučení...

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Článek 126 Smlouvy o fungování Evropské unie:

- Členské státy se **vyvarují nadměrných schodků veřejných financí.**
- Komise **sleduje vývoj rozpočtové situace a výši veřejného dluhu** v členských státech, aby bylo možno zjistit závažné chyby. Zkoumá zejména **dodržování rozpočtové kázně** na základě těchto dvou kritérií:
 - zda poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nepřekračuje referenční hodnotu...
 - zda poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu nepřekračuje referenční hodnotu...
- Nesplňuje-li členský stát požadavky podle jednoho nebo žádného z těchto kritérií, Komise vypracuje zprávu...
- Usoudí-li Komise, že v členském státě existuje nebo může vzniknout nadměrný schodek, předloží stanovisko dotyčnému členskému státu a informuje o tom Radu.
- Rada na návrh Komise a po zvážení všech připomínek, které dotyčný členský stát případně učiní, **rozhodne po celkovém zhodnocení, zda existuje nadměrný schodek.**

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Článek 126 Smlouvy o fungování Evropské unie:

- Rozhodne-li Rada..., že nadměrný schodek existuje, přijme bez zbytečného odkladu na doporučení Komise doporučení, která podá dotyčnému členskému státu, aby tento členský stát mohl ve stanovené lhůtě tuto situaci ukončit...
- Nenásleduje-li členský stát ... doporučení Rady, může Rada rozhodnout o výzvě členskému státu, aby v určité lhůtě učinil opatření ke snížení schodku, která Rada považuje za nezbytná pro nápravu situace...
- Pokud se členský stát nepodřídí..., **může Rada rozhodnout, že** použije nebo případně zesílí jedno nebo více z následujících opatření:
 - požádá dotyčný členský stát, aby před vydáním obligací a jiných cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí,
 - vyzve Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči dotyčnému členskému státu,
 - **požádá dotyčný členský stát, aby uložil neúročný vklad v přiměřené výši u Unie, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek napraven,**
 - **uloží pokuty v přiměřené výši.**

Orientace práva EU na prohlubování integrace

Důsledky orientace práva EU na prohlubování integrace

- řešení závažných problémů a krizí v EU se hledá nikoli primárně na úrovni jednotlivých členských států, ale především na úrovni EU
- orgány EU a obvykle i většina členských států hledá řešení problémů a krizí v dalším prohlubování evropské integrace a v dalším posilování pravomocí orgánů EU
- odpovědí na problémy a krize bývají fráze typu „evropské řešení“ nebo „více Evropy“
 - **Jsou „evropská řešení“ účinná?**
 - **Je prohlubování integrace přínosem pro ekonomiky členských států EU?**

Pomohla užší integrace vyřešit dluhovou krizi?

Dluhová krize

- od roku 2010 postupně zasáhla 5 členských států eurozóny
 - Řecko, Irsko, Portugalsko, Španělsko, Kypr
- od počátku byla vyloučena možnost vystoupení těchto problémových zemí z měnové unie
 - jednalo by se o dezintegrační krok, který by byl v rozporu se zněním zakládajících smluv EU i s politikou orgánů EU
- *„Řecko v žádném případě nevystoupí z eurozóny. Bylo by šílené snažit se řešit problémy, které má Řecko, mimo eurozónu.“*

Joaquín Almunia, komisař EU pro hospodářské a měnové záležitosti,
Světové ekonomické fórum v Davosu, leden 2010

Pomohla užší integrace vyřešit dluhovou krizi?

Opatření k řešení dluhové krize

Finanční pomoc 5 zemím eurozóny – celkem 498,2 mld. eur

- prostřednictvím záchranných mechanismů eurozóny
 - dočasné na období 2010-2013 – Evropský mechanismus finanční stabilizace, Evropský nástroj finanční stability
 - stálý od října 2012 – Evropský mechanismus stability

Six pack – 5 nařízeních a 1 směrnice EU (účinnost od prosince 2011)

- novelizace Paktu stability a růstu, zpřísnění rozpočtového dohledu nad zeměmi eurozóny, zavedení makroekonomického dohledu v EU

Two pack – 2 nařízeních EU (účinnost od května 2013)

- zpřísnění pravidel pro státy eurozóny nacházející se v postupu při nadměrném schodku a čerpající finanční pomoc

Novelizace článku 136 Smlouvy o fungování Evropské unie

(účinnost od května 2013)

- právní zakotvení Evropského mechanismu stability

Bankovní unie, unie kapitálových trhů

Pomohla užší integrace vyřešit dluhovou krizi?

Tabulka 1 – Veřejný dluh zemí eurozóny zasažených dluhovou krizí (v % HDP)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ^{*)}
Řecko	103,1	109,4	126,7	146,2	172,0	159,4	177,0	178,6	179,0
Portugalsko	68,4	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129,0	130,2	129,1
Kypr	53,9	45,1	53,9	56,3	65,8	79,3	102,5	108,2	108,4
Španělsko	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3	100,7
Irsko	23,9	42,4	61,8	86,8	109,3	120,2	120,0	107,5	98,4

^{*)} prognóza Evropské komise

- přes realizaci opatření prohlubujících evropskou integraci ve fiskální a dalších oblastech nelze považovat dluhovou krizi v 5 zemích eurozóny za vyřešenou
- v roce 2015 měly všechny tyto země vyšší veřejný dluh než v době, kdy v nich dluhová krize vypukla a kdy začala být zaváděna protikrizová opatření

Vede užší integrace k vyšší konkurenceschopnosti EU?

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

- v posledních 25 letech důležitá součástí tvorby hospodářských politik
- věnují mu značnou pozornost vlády států i orgány EU
- provádí ho mezinárodní ekonomické instituce
- základem je vyhodnocování kritérií konkurenceschopnosti pro jednotlivé země
- na základě toho jsou sestavovány žebříčky či pořadí konkurenceschopnosti států
- kritéria konkurenceschopnosti
 - tvrdá kritéria – statistická data za každou sledovanou zemi
 - měkká kritéria – hodnocení sledovaných zemí prostřednictvím výpovědí respondentů (ekonomičtí odborníci z univerzit a výzkumných institucí, investoři, manažeři a další představitelé podnikatelského sektoru)

Vede užší integrace k vyšší konkurenceschopnosti EU?

Hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik

- The Global Competitiveness Report – respektované hodnocení
 - vydavatel – World Economic Forum (WEF)
 - souhrnný žebříček – Global Competitiveness Index
 - 2014-2015 – hodnoceno 144 zemí na základě 114 kritérií, z toho bylo 34 tvrdých (30 %) a 80 měkkých (70 %), každou zemi hodnotilo v průměru 92 respondentů
- výsledky hodnocení konkurenceschopnosti jsou rozsáhle publikovány a rozebírány – jsou jakousi ekonomickou vizitkou států
- vlády států si je nemohou dovolit ignorovat
- to vede k soutěži mezi státy o co nejlepší umístění v žebříčcích konkurenceschopnosti, o co nejvyšší konkurenceschopnost
- vlády států jsou pod tlakem názorů a zájmů respondentů-hodnotitelů, které prostřednictvím měkkých kritérií vstupují do výsledků hodnocení konkurenceschopnosti i do následné tvorby hospodářských politik

Vede užší integrace k vyšší konkurenceschopnosti EU?

Tabulka 2 – Pořadí konkurenceschopnosti států podle Global Competitiveness Index

	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Svýcarsko	4.	4.	1.	2.	2.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	1.
Singapur	7.	5.	5.	7.	5.	3.	3.	2.	2.	2.	2.	2.
USA	1.	1.	6.	1.	1.	2.	4.	5.	7.	5.	3.	3.
Německo	6.	6.	8.	5.	7.	7.	5.	6.	6.	4.	5.	4.
Nizozemsko	12.	11.	9.	10.	8.	10.	8.	7.	5.	8.	8.	5.
Japonsko	10.	10.	7.	8.	9.	8.	6.	9.	10.	9.	6.	6.
Hongkong (Čína)	8.	14.	11.	12.	11.	11.	11.	11.	9.	7.	7.	7.
Finsko	2.	2.	2.	6.	6.	6.	7.	4.	3.	3.	4.	8.
Švédsko	5.	7.	3.	4.	4.	4.	2.	3.	4.	6.	10.	9.
Velká Británie	9.	9.	10.	9.	12.	13.	12.	10.	8.	10.	9.	10.
Norsko	14.	17.	12.	16.	15.	14.	14.	16.	15.	11.	11.	11.
Dánsko	3.	3.	4.	3.	3.	5.	9.	8.	12.	15.	13.	12.
Belgie	19.	20.	20.	20.	19.	18.	19.	15.	17.	17.	18.	19.
Lucembursko	21.	24.	22.	25.	25.	21.	20.	23.	22.	22.	19.	20.
Francie	17.	12.	18.	18.	16.	16.	15.	18.	21.	23.	23.	22.
Rakousko	18.	15.	17.	15.	14.	17.	18.	19.	16.	16.	21.	23.
Irsko	27.	21.	21.	22.	22.	25.	29.	29.	27.	28.	25.	24.
Estonsko	24.	26.	25.	27.	32.	35.	33.	33.	34.	32.	29.	30.
Česká republika	38.	29.	29.	33.	33.	31.	36.	38.	39.	46.	37.	31.
Španělsko	34.	28.	28.	29.	29.	33.	42.	36.	36.	35.	35.	33.
Litva	39.	34.	40.	38.	44.	53.	47.	44.	45.	48.	41.	36.
Portugalsko	40.	31.	34.	40.	43.	43.	46.	45.	49.	51.	36.	38.
Polsko	72.	43.	48.	51.	53.	46.	39.	41.	41.	42.	43.	41.
Itálie	56.	38.	42.	46.	49.	48.	48.	43.	42.	49.	49.	43.
Lotyšsko	44.	39.	36.	45.	54.	68.	70.	64.	55.	52.	42.	44.
Malta	42.	44.	39.	56.	52.	52.	50.	51.	47.	41.	47.	48.
Rumunsko	57.	67.	68.	74.	68.	64.	67.	77.	78.	76.	59.	53.
Bulharsko	70.	61.	72.	79.	76.	76.	71.	74.	62.	57.	54.	54.
Slovinsko	35.	30.	33.	39.	42.	37.	45.	57.	56.	62.	70.	59.
Maďarsko	46.	35.	41.	47.	62.	58.	52.	48.	60.	63.	60.	63.
Kypr	52.	41.	46.	55.	40.	34.	40.	47.	58.	58.	58.	65.
Slovensko	41.	36.	37.	41.	46.	47.	60.	69.	71.	78.	75.	67.
Chorvatsko	79.	64.	51.	57.	61.	72.	77.	76.	81.	75.	77.	77.
Řecko	51.	47.	47.	65.	67.	71.	83.	90.	96.	91.	81.	81.

Vede užší integrace k vyšší konkurenceschopnosti EU?

Tabulka 3 – Saldo běžného účtu platební bilance (v % HDP)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nizozemsko	6,7	4,3	5,2	7,4	9,1	10,2	11,0	10,6
Německo	7,4	6,2	5,9	6,4	6,8	7,2	6,7	7,8
Dánsko	1,4	2,9	3,4	5,8	5,9	5,7	7,1	7,7
Slovinsko	-4,2	-5,4	-0,5	-0,1	0,4	2,1	3,9	6,5
Lucembursko	10,1	5,4	7,3	7,7	6,6	6,1	5,7	5,5
Švédsko	9,3	9,1	6,2	6,3	6,1	6,5	5,5	4,9
Malta	-6,2	-4,8	-8,9	-6,0	-0,8	1,3	3,6	3,9
Litva	-14,4	-12,9	3,7	0,1	-3,7	-0,9	1,4	3,9
Irsko	-5,3	-5,6	-2,3	1,1	1,2	-1,5	3,1	3,6
Maďarsko	-7,3	-7,3	-0,2	0,2	0,4	1,6	3,9	2,2
Rakousko	3,5	4,9	2,7	3,4	1,6	1,7	2,1	2,1
Itálie	-1,3	-2,9	-1,9	-3,4	-3,0	-0,4	0,9	2,0
Estonsko	-15,9	-9,2	2,7	2,8	1,8	-2,3	0,4	1,3
Chorvatsko	-7,1	-8,7	-4,9	-0,8	-0,8	0,5	1,6	1,1
Španělsko	-10,0	-9,6	-4,8	-4,5	-3,7	-0,4	1,5	1,0
Belgie	1,9	-1,3	-0,6	1,9	-1,1	1,4	1,0	0,8
Bulharsko	-25,2	-23,1	-8,9	-1,5	0,1	-3,0	-0,5	0,7
Portugalsko	-10,1	-12,6	-10,9	-10,6	-7,0	-2,0	0,7	0,3
Rumunsko	-13,4	-11,6	-4,2	-4,4	-4,5	-4,3	-0,6	-0,4
Slovensko	-5,3	-6,2	-2,6	-3,7	-3,8	0,2	0,7	-0,8
Finsko	4,3	2,6	1,8	1,5	-1,5	-1,9	-1,7	-0,9
Polsko	-6,2	-6,6	-3,9	-5,1	-5,0	-3,3	-0,5	-1,3
Česká republika	-4,3	-2,1	-2,4	-3,9	-2,7	-2,2	-1,1	-2,0
Lotyšsko	-22,4	-13,2	8,6	2,9	-2,1	-3,5	-2,1	-2,0
Francie	-1,0	-1,7	-1,3	-1,3	-1,8	-2,9	-2,6	-2,3
Řecko	-14,6	-14,9	-11,2	-10,1	-9,9	-4,2	-2,2	-3,0
Kypr	-11,7	-15,6	-10,7	-9,8	-3,4	-5,6	-4,5	-4,6
Velká Británie	-2,4	-0,8	-1,2	-3,0	-1,3	-3,3	-4,5	-5,1
Švýcarsko	:	14,6	12,6	15,1	10,2	10,2	14,7	11,5
Norsko	13,9	17,5	13,1	12,2	13,5	14,3	10,6	8,8
Japonsko	4,9	3,3	2,9	3,7	2,0	1,1	0,7	0,5
USA	-4,9	-4,6	-2,6	-3,2	-3,0	-2,9	-2,4	-2,3

Vede užší integrace k vyšší konkurenceschopnosti EU?

- hodnocení konkurenceschopnosti států podle Global Competitiveness Index neindikuje vysokou konkurenceschopnost hospodářství EU jako celku
- vysoce konkurenceschopné ekonomiky mají pouze některé členské státy EU, jiné země EU vykazují konkurenceschopnost nižší
- mezi členskými státy EU existují významné rozdíly v konkurenceschopnosti, v některých případech jsou tyto rozdíly velmi rozsáhlé a dále se zvětšují
- země s tak velkými a rostoucími rozdíly v konkurenceschopnosti jsou členy úzce integrované eurozóny
- rozdíly v úrovni salda běžného účtu platební bilance jsou mezi zeměmi EU značné
- v EU najdeme státy s vysokými přebytky i deficity běžného účtu
- takto rozdílné země jsou úzce integrovány v rámci eurozóny

Vede užší integrace k ekonomické konvergenci členů EU?

Tabulka 4 – HDP na obyvatele v paritě kupní síly (v %, EU-28 = 100 %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lucembursko	260	256	248	254	263	259	265	266
Irsko	147	132	129	130	132	132	132	134
Nizozemsko	137	139	137	135	134	133	133	131
Rakousko	123	124	126	126	128	131	131	130
Dánsko	121	123	122	126	126	126	127	125
Německo	116	116	115	119	122	122	122	124
Švédsko	127	126	123	126	127	127	125	123
Belgie	115	114	116	119	119	121	120	119
Finsko	118	120	116	115	117	116	113	110
Velká Británie	118	114	112	108	106	107	108	109
Francie	107	106	108	108	108	107	109	107
Itálie	105	105	105	104	103	101	98	96
Španělsko	103	102	101	97	94	92	91	91
Česká republika	84	81	83	81	83	82	83	85
Malta	78	81	84	86	84	84	85	84
Slovinsko	87	89	85	83	83	81	81	83
Kypr	100	105	106	103	96	91	84	82
Portugalsko	79	79	81	81	78	77	77	78
Slovensko	67	72	71	73	73	75	76	77
Estonsko	68	68	62	63	69	74	75	76
Litva	61	63	56	60	65	70	73	75
Řecko	92	94	95	87	77	74	74	73
Maďarsko	61	63	64	65	65	65	67	68
Polsko	53	54	59	62	64	67	67	68
Lotyšsko	60	60	53	52	56	60	62	64
Chorvatsko	61	63	62	59	60	60	59	59
Rumunsko	42	48	49	50	51	54	54	55
Bulharsko	41	44	45	45	45	46	46	47
Norsko	179	188	174	177	182	187	185	178
Švýcarsko	148	152	154	154	158	163	164	162
USA	151	146	145	145	144	147	147	148
Japonsko	105	101	98	102	99	102	102	100

Vede užší integrace k ekonomické konvergenci členů EU?

- stále užší integrace nedokáže zajistit trvalou konvergenci hospodářské výkonnosti členských států EU
- v úzce integrované eurozóně došlo mezi řadou členských zemí ke zvětšení rozdílů v ekonomické úrovni, tj. k divergenci
- naopak Česká republika a některé další členské země dokázaly svou ekonomickou úroveň zlepšit a přiblížit k průměru EU, i když mají své národní měny, a tak patří do skupiny méně integrovaných států EU

„Více Evropy“, nebo řešení problémů zemí EU?

- stále užší evropská integrace nedokáže automaticky zajistit řešení problémů a krizí EU a jejích členských států
- stále užší evropská integrace není schopna zajistit splnění ekonomických cílů definovaných zakládajícími smlouvami EU, jako jsou vysoce konkurenceschopné hospodářství nebo trvalá konvergence hospodářské výkonnosti členských států
- EU, její orgány i vlády členských zemí by si měly ujasnit, co je skutečným cílem evropského integračního procesu
 - Je to vytváření stále užší Unie bez ohledu na důsledky?
 - Je to řešení skutečných problémů členských zemí EU?
- pokud si vyberou druhou možnost, měly by být schopny v případech, kdy se ukáže, že prohlubování integrace nevede k řešení problému či krize, učinit kroky k rozvolnění integrace
- v tomto směru by mělo být upraveno i znění práva EU, aby nebránilo tomuto procesu

Děkuji za pozornost